

Arhimandrit Siluan ANTOCI^[1]

MEMORIALUL „SFÂNTA CRUCE” 1944 RIDICAT LA MĂNĂSTIREA „ÎNĂLȚAREA SFINTEI CRUCI” DIN COM. BRUSTURI, JUD. NEAMȚ, ÎN CINSTEA EROILOR DIN AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

SCURT ISTORIC

Situată în arealul pădurilor comunei Brusturi din jud. Neamț, într-o poiană mirifică înconjurată de arbori seculari ce străjuiesc de veacuri, la 12 km de orașul Târgu-Neamț, mănăstirea „Înălțarea Sfintei Cruci” este astăzi un loc de pelerinaj pentru fiecare creștin care dorește să se odihnească sufletește dar și loc pentru meditație la ceea ce înseamnă trecutul atât de greu încercat al poporului român. Acest sentiment este trăit de orice pelerin nou, care din clipa în care trece de pragul mănăstirii este întâmpinat de un frumos Monument al Eroilor, de un mormânt al soldatului necunoscut, ambele edificii încununate de drapelurile țării noastre înălțate tot mai sus, fluturând mândru în bătaia vântului, ca niște mesageri

care încearcă să îți spună că tocmai ai ajuns într-un loc în care o să îți se dezvăluie o pagină de istorie, una tulburătoare, dar care atunci când o vei cunoaște, nu are cum să nu trezească în tine chiar și cea mai mică emoție de prețuire pentru faptul că ești român și de profundă recunoștință pentru jertfa supremă a înaintașilor noștri.

Deși nu este o mănăstire foarte veche, așa cum întâlnim pe aceste meleaguri nemțene, totuși mănăstirea „Înălțarea Sfintei Cruci” are rădăcini străvechi, chiar de pe vremea Voievodului Ștefan cel Mare și Sfânt, dar și un istoric legat de cel al mănăstirii Neamț. Din documentele istorice aflăm că în anul 1518, Ștefăniță-Vodă care a fost nepot al Sf. Voievod Ștefan cel Mare al Moldovei, întărește o danie din partea boierului Cozma Șarpe care menționează despre o mănăstire numită „a Turbatului, ce acum se numește Brusturi”^[2], mănăstire care mai apoi devenise un loc de adăpost și îngrijire pentru oamenii cu boli psihice aduși de la mănăstirea Neamț.

Din același document aflăm că atestarea documentară a mănăstirii Brusturi este din timpul domnitorului Alexandru cel Bun. La data de 26 decembrie 1518, mănăstirea Brusturi este donată mănăstirii Neamț de către postelnicul Cozma, alături de alte odoare de mult preț.^[3] În anul 1745, din evlavia răzeșilor este refăcută biserica mănăstirii Brusturi cu hramul Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil^[4]. O altă mărturie din acea perioadă care confirmă cele spuse este descoperirea unei cărămizi mortuare, folosite la înmormântările monahilor după o rânduială străveche, care a aparținut monahiei Calista, viețuitoare a obștii monahale de la mănăstirea Brusturi.^[5] În perioada 17-29 decembrie 1863 a avut loc secularizarea averilor mănăstirești, iar mănăstirea Brusturi dispăre din toate documentele istorice, urmând ca biserica mănăstirii să devină biserică de parohie care în anul 1894 era „servită de un preot și doi cântăreți”.^[6]

În prezent pe locul unde cândva a fost mănăstirea Brusturi se înalță frumos biserica parohiei Brusturi cu hramul Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil, fapt întărit de descoperirea a numeroase cărămizi mortuare, inscripționate cu nume de monahi, din jurul fostei biserici de lemn a parohiei. Nu putem să nu remarcăm faptul că numele Brusturi vine de la un pârâu pe nume Brustura, de unde mănăstirea Brusturi a și primit denumirea și pe al cărei teritoriu este așezată astăzi și mănăstirea „Înălțarea Sfintei Cruci”.

Odată cu izbucnirea celui De-al Doilea Război Mondial și ținuturile din zona Neamțului au devenit front de luptă. În cursul nopții din 22 spre 23 aprilie 1944 sovieticii atacă Armata Română în direcția

Brusturi, Dealul Lebedei, Sat Boroaia-Săcuța. În noaptea de 24 aprilie 1944 satul Brusturi este cucerit. Cursul evenimentelor din acea noapte s-au desfășurat astfel: „Inamicul a recucerit punctele de sprijin: mamelonul cu cota 471 (4 km Nord Târgu Neamț) și satul Brusturi și în urma unui contraatac dat din direcția Răucești și de la Sud de Brusturi spre Oglinzi, a silit Batalionul 118 munte să se replieze pe vechea poziție jalonată de dealul Boților cota 455 colțul de Sud - Est al pădurii de pe Dealul Căprăriei. Batalionul 26 Skiori se află pe înălțimile imediat Vest Brusturi în legătură la Nord cu Batalionul Fix Regional Neamț care se găsește pe Dealul Lebedei, Satul Groși, Dealul Groși. Un Batalion din Regimentul Karpați ocupă cota 486 iar Batalionul 25 Skiori stăpânește Dealul Moisenilor”.^[7]

Cei care au luptat contra ofensivei Sovietice au fost Batalionul 25 Skiori, Batalionul 26 Skiori, Batalionul 113 Vânători Munte, Batalionul 118 Vânători Munte, Batalionul Fix Regional Neamț, Regimentul 7 Vânători Munte, Regimentul 8 Vânători Munte, un Batalion Karpaten Regiment (German), Batalionul 105 și 112 Vânători de Munte. Armata a IV-a era condusă de Generalul Mihail Racoviță. Într-un jurnal de operații al Armatei a IV-a din 1994 sunt relatate următoarele acțiuni:

„Pe timpul luptelor cari au avut loc între 23 aprilie și la 12 Mai 1944, Batalionul 26 Skiori a dat exemplu de bravură și eroism pentru apărarea pământului strămoșesc. Prin felul cum s-a comportat această unitate în luptele de la 23-24 Aprilie a distrus un batalion inamic capturând prizonieri și un bogat material de război, prin rezistență înverșunată și-a apărat poziția și a contraatacat la 1 mai respingând și cauzând inamicului pierderi sângeroase.

Prin iscusința și îndrăzneala cu care a atacat și respins dușmanul în zilele de 5, 6, 8 și 9 Mai continuând apoi cu distrugerea sau capturarea acestuia până la 12 Mai, Batalionul 26 Skiori a dat dovadă de vitejie și virtuți ostășești deosebite.”^[8]

În acele zile de grea încercare Generalul Mihail Racoviță s-a adresat către soldați spunând:

„Inamicul a ocupat Bucovina, jumătate din Basarabia și parte din Moldova și prin lovituri puternice, încearcă să pătrundă spre frontul Armatei a IV-a și să-și reverse hoarele pentru a cuceri deocamdată întreaga Moldovă. Ostași ai Armatei a IV-a! În aceste zile grele este vorba de a apăra însăși ființa nației noastre și sunt sigur că toți vă veți face datoria. Nimeni nu trebuie să-și părăsească postul de luptă care i-a fost hărăzit și mai bine să se lase să moară pe loc, decât să lase pe inamic să înainteze. Inamicul care întâmplător ar fi ajuns până în linia noastră de luptă, va fi contraatacat fără cruțare. Sus inimile ostași! Veți fi voi oare mai prejos decât strămoșii

noștri? Veți fi voi oare mai prejos decât părinții voștri, care au făcut ROMÂNIA MARE? Veți permite voi inamicului hain să ne pângărească mai departe satele și orașele noastre, nevestele și copiii noștri, bisericile și datinile noastre? Sus inimile ostași! Soarta neamului nostru este în mâinile voastre.”^[9]

Primul soldat care a căzut la datorie pe aceste locuri a fost sergentul Sandu Dumitru, Contigutul 1939, născut la data de 6.06.1919 în localitatea Tudora județul Botoșani. A fost răpus de dușmani în ziua de 10 aprilie 1944 în localitatea Groși, comuna Brusturi județul Neamț. Începând cu data 10 aprilie 1944, pe locurile din jur, unde este astăzi Mănăstirea Sfânta Cruce, au început să curgă râuri de sânge, ale bravilor soldați ai Armatei Române. La 11 aprilie cade la datorie în pădurea Aluniș-Neamț, fruntașul Lungu I. Ilie, născut la 15.07.1922 la Herța-Dorohoi, jud. Botoșani.

La începutul lunii mai a avut loc cea mai sângeroasă bătălie de pe acest ținut, trupele române care înaintau pe culme, au căzut fără să știe într-o ambuscadă a armatei sovietice. Astfel, punctul culminant al luptei a avut loc la Valea

Culeșa, Borta Dracului și Dealul Căprăriei, unde trupele Armatei Regale Române cu sprijinul artileriei germane în defensivă, reușesc să copleșească armata sovietică inamică, fiind nevoită să se retragă, iar românii să recucerească punctele de apărare. În urma celei mai sângeroase bătălii din Moldova celui De-al Doilea Război Mondial, pe aceste meleaguri nemțene și-au pierdut viața pe câmpul de luptă mii de soldați români, germani și ruși la un loc. Nici în lunile iunie și iulie nu s-a oprit sângele să curgă pe aceste locuri.

În satul Lunca comuna Vânători Neamț, au căzut răpuși de gloanțe în ziua de 31 iulie, trei luptători români. La 4 august se jertfește pentru patrie în satul Oglinzi, comuna Răucești, județul Neamț, caporalul Săftoiu M. Ignat născut la 24.01.1917 la Osica de Sus, Județul Romanați.

Purtând în suflet evlavie pentru cei care și-au dat viața în aceste lupte și mânat de o profundă trăire lăuntrică la cele petrecute și la odihna veșnică a sufletelor acestora, arhimandritul Ilarion Argatu dorește să ridice un locaș de rugăciune pentru slava lui Dumnezeu și veșnică pomenire a eroilor

căzuți la datorie pe aceste locuri. Astfel în ziua de 20 aprilie 1993, a treia zi de Paști, vrednicul de pomenire Înaltpreasfințitul Pimen Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților împreună cu părintele Ilarion Argatu și fiul acestuia părintele Alexandru Argatu, au pus piatra de temelie pentru ridicarea mănăstirii “Înălțarea Sfintei Cruci”. Tot în această zi, pe aceste locuri, s-a slujit prima Sfântă Liturghie și s-a oficiat prima slujba de pomenire pentru odihna sufletelor Eroilor.

În ziua de 7 aprilie 1994, Protos. Ilarion Argatu și fiul acestuia părintele Alexandru Argatu, au pus piatra de temelie pentru ridicarea paraclisului “Duminica Sfintei Cruci”. La data de 26 iunie 1994, când creștinii ortodocși cinsteau ziua de “Duminica tuturor Sfinților”, Înaltpreasfințitul Pimen sfințește, Sfintele Cruci care au fost ridicate și depuse deasupra noii biserici.

La 24 aprilie 1995, a doua zi de Sfintele Paști, Preasfințitul Părinte Calinic Botoșăneanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, sfințește paraclisul cu hramul “Duminica Sfintei Cruci”. Tot în acest an, părintele Alexandru Argatu dăruiește noul schit “Sfânta Cruce”

Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, care ulterior îl va trece sub jurisdicția mănăstirii Bistrița-Neamț al cărei stareț la acea vreme era arhimandritul Ciprian Zaharia. În perioada 1995-2007, arhimandritul Ciprian Zaharia a numit pentru schitul "Sf. Cruce" mai mulți egumeni, primul fiind monahul Naum Nacu.

În ziua de 14 septembrie 1997, Înaltpreasfințitul Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei sfințește biserica schitului „Sf. Cruce” cu hramul “Înălțarea Sfintei Cruci”. Tot cu acest prilej, în prezența unei gărzi de onoare au fost aduse spre înhumare și osemintele unui soldat necunoscut, descoperite prin locurile din împrejurimi. În luna mai a anului 1999, trece la cele veșnice părintele arhimandrit Ilarion Argatu.

În data de 20 februarie 2001, este numit egumen al Schitului Sf. Cruce ieromonahul Efrem Ciobanul. La Sinodul Mitropoliei Moldovei și Bucovinei din data de 28.08.2007, care a avut loc la Mănăstirea Neamț se hotărăște ridicarea la rang de mănăstire a schitului Sf. Cruce iar primul stareț ales a fost protosinghelul Efrem Ciobanul. La data de 26 decembrie 2015, Înaltpreasfințitul Teofan Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, numește pe ieromonahul Siluan Antoci, stareț al mănăstirii “Înălțarea Sfintei Cruci”, iar în ziua de 11 martie 2018 îl ridică la rangul de protosinghel.

În ziua de 14 septembrie 2018, Preasfințitul Macarie Drăgoi, Episcopul Europei de Nord slujește Sf. Liturghie și sfințește Monumentul Eroilor din incinta mănăstirii, care a fost reconsolidat complet de părintele stareț Siluan Antoci, starețul mănăstirii „Înălțarea Sfintei Cruci”.

În anul 2020, prin osteneala părintelui stareț, a obștii și a credincioșilor este adăugat la biserica

mănăstirii și pridvorul mic, fiind o construcție nouă din lemn pe fundație de beton unde se găsește osuarul eroilor. În anul 2023 este pictat pridvorul mic și jumătate din pridvorul mare, iar în ziua de 25 octombrie se pune piatra de temelie pentru „Memorialul „Sfânta Cruce”-1944. În ziua de 4 iulie 2023, Sinodul Bisericii Ortodoxe Române aprobă ridicarea la rangul de arhimandrit a părintelui stareț Protos. Siluan Antoci.

MEMORIALUL „SFÂNTA CRUCE”

Gândul pentru ridicarea unui memorial mi-a venit inspirându-mă de la mormântul soldaților necunoscuți de lângă biserica cu hramul “Înălțarea Sfintei Cruci”. La mormântul soldaților erau depuse câteva caschete militare, una românească, una nemțească și una rusească. Aceste lucruri m-au îndemnat că trebuie să organizez o cameră cu obiecte care au aparținut soldaților căzuți pe aceste locuri, un loc amenajat unde să fie pusă în valoare ce a mai rămas de la miile de eroi. Timp de nouă ani, a durat colecționarea exponatelor

din memorial, unele fiind donate, altele cumpărate de la anticariatele din țară și din afara țării, cum ar fi orașele Chișinău și Cernăuți din Ucraina. La intrarea în memorial pe plăci de granit sunt înscrise numele a 735 de eroi români cunoscuți până în anul 2024. Aceste nume le-am descoperit cu ajutorul Arhivele Militare Pitești, unde am avut acces la documente și liste cu numele soldaților căzuți pe locurile din jurul mănăstirii noastre.

O candelă arde neîncetat întru veșnica pomenire a eroilor, iar în partea de jos tot la intrare sunt două vase de lut ce păstrează pământ din Basarabia și Bucovina de Nord, pământ pentru care s-au luptat bravii noștri soldați.

Treapta de jos este placată cu granit din 1884, din orașul Roman. Din acest granit a fost construită o stradă din acest oraș, pe care au defilat oștile române în cele două războaie mondiale. Pe o pictură este reprezentat pâraul Culeșa plin de sânge, așa cum curgea în vara anului 1944. În dreapta vedem o hartă a României Mari din anul 1929 și un tablou cu Ciobănașul, o replică a pictorului Nicolae Grigorescu, pictat de profesorul Vieru Dumitru din regiunea

Cernăuți, deportat în Siberia. Acest tablou a fost donat memorialului de către nepoata dumnealui, Carp Violeta din București.

Intrăm într-o sală mare placată cu cărămidă unde sunt expuse valori ale anilor 1850-1950. Cele mai multe exponate sunt din perioada celui De-al Doilea Război Mondial, dintre care menționăm câteva lăzi cu care s-a transportat muniție, baionete, săbii de cavalerie ZB 24. În prima vitrină se păstrează valiza sergentului major Rogoz Scarlat Vasile, născut în Secuieni Bacău la data de 2.11.1915, rănit la Cotu Donului și decedat la 29.04.2004, Humulești-Neamț. Această valiză, a fost lucrată în satul Humulești-Neamț, de către fruntașul Stan Nicolae, aparținând Contingentului 1937, Batalionul 14 Vânători de munte, campania I, la data de 28.05.1942.

În vitrinele memorialului se păstrează medalii românești, rusești și germane, telefoane de epocă, brevete militare, goarne, tuburi de proiectile, vase în care era transportată mâncarea pentru soldați, cizme militare, bucăți de obuze descoperite în zonă, fotografii originale și cărți poștale trimise de pe front, scrisori, timbre, livrete militare, etichete, gamele, linguri, caschete purtate de soldați, brichete, felinare, insigne, obiecte de igienă personală, tabachere, mașini de scris, plăcuțe de identificare, inele, un proiector Bell Howell 8mm Filmo 8 design 122 model A, un proiector AC/DC de epocă din 1930, un patefon gramfon Columbia nr.113 din 1928, un rucsac de transport cu stație radio german din 1939, componente ale unei stații de transmisie din al Doilea Război Mondial, instrumente de scris, binocluri, busole, ochelari, cutie de gaze, măști contra gazelor, proiectile, uniforme militare, o cămașă a sublocotenentului Elisei Nicolae căzut prizonier la Cotul Donului, elemente de muniție, paftale militare, trusă pentru împărțășit, lingurițe pentru Sf. Împărțășanie, port hard, lanterne, Sfinte Vase, icoane, cărți cu dedicație care au aparținut unor generali, două Sf. Evanghelii donate de ctitorii

mănăstirii, monede și bancnote din perioada interbelică, un album comemorativ al Regimentului 8 Artilerie 1883 -1933, truse sanitare, lanterne militare, ceasuri, triptic cu icoane purtat de soldați pe front.

O însemnătate aparte o are icoana Sf. Ierarh Nicolae donată de Somnea Eugenia, sora eroului Nicolae Somnea căzut la datorie în localitatea Dalnik, regiunea Odessa, Ucraina în toamna anului 1941 care are următoarea însemnare:

"2 martie 1942

Ziua de azi să-ți aducă aceasta deplină liniște sufletească. Îți dăruiesc aceasta sfântă icoană în memoria fratelui Nicolae dintr-un regiment infanterie 38 care luptând pentru Cruce și patrie și-a îngropat cei 23 ani pe câmpul de onoare în luptele de la Dalnic 19 septembrie 1941. Ostaș, roagă-te ca fratele nostru să fie adus și îngropat în pământul țării, pe care l-a iubit atât de mult".

Memorialul mai păstrează o colecție de ziare "Timpul familiei" perioada 1942-1943 și colecția "Glasul Armatei" perioada 1946-1947. Un loc însemnat ocupă următoarele colecții: albumul de fotografii a Spitalului Militar Z.I., nr. 303, din București care a fost evacuat în Lipova în 18 aprilie 1944; un jurnal de front original a sergentului Marian Costache care cuprinde amintiri, cugetări, poezii, scrise în perioada războiului și Sfântul Antimis sfințit de către Preasfințitul Partenie Ciopron, Episcop al Armatei în perioada 1937-1948.

După deschiderea memorialului, o batrână din satul Răucești a donat o icoană a Maicii Domnului și o carte de rugăciuni. Această icoană a fost purtată de

locuitorii din satele com. Răucești în timpul refugiului din 1944. Ea ne-a povestit că: „La această icoană ne-am rugat cu lacrimi, ca să fie pace în țară și să ne întoarcem sănătoși la casele noastre”.

În ziua de 13 iulie 2024 a fost inaugurat Memorialul „Sf. Cruce” 1944 de către Înaltpreasfințitul Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei. Tot în această zi, preacuviosul părinte protosinghel Siluan Antoci, starețul mănăstirii „Înălțarea Sfintei Cruci” este hirotesit arhimandrit. La această deosebită manifestare au participat soldați de la Baza 3 Logistică “Zargidava”, coordonați de dl. colonel inginer Kicsi Gabriel, Garnizoana Roman, colonelul Marius-Marian Olteanu comandant al Garnizoanei UM 02405 Pitești, jud. Argeș, colonel dr. rez. Dan Prisecariu de la Muzeul Militar Ștefan cel Mare din Iași.

BIBLIOGRAFIE

1. Academia Republicii Populare Române, Documente privind istoria României, veacul XVI, A. Moldovei vol I 1501-1550, Ed. Academiei Republice Populare Române. 1953, p.132.

2. Serafim Ionescu, Dicționar Geografic al județului Suceava, Stabilimentul Grafic J. V. Socecu, București, 1894, p.58.

3. Dosar Nr. 35 “Jurnal de operații - Original-” F.26 Nr. 1703 fila 259
Jurnal de operații”(Registru Istoric) al Armatei a IV-a din 01.07.1994 - 30.07.1994 F.4 Nr. 220

4. Dosar Nr. 35 “Jurnal de operații - Original-” F.26 Nr. 1703 fila 20

5. Protos. Siluan Antoci, “Mănăstirea „Înălțarea Sfintei

Cruci” -Monografie”, Editura Doxologia, Iași 2021 p. 177-178

6. „Jurnal de operațiuni” (Registru Istoric) al Div. 8-a Infanterie și Div. 8-a Inf. Recruți din 14.04. 1944 - 12.11.1944 Fila 33

7. „Jurnal de operațiuni” -Original- al Armatei a 4-a Stat Major Secția 3-a, Dosar Nr. 35, Început la 1 Mai 1944 - Terminat la 31 Mai 1944, Fila 204-205.

8. „Jurnal de operații” - Original- al Armatei a 4-a Stat Major Secția a 3-a, Dosar Nr. 35.

9. Academia Republicii Populare Române, Documente privind istoria României, veacul XVI, A. Moldova vol I 1501-1550, Editura Academiei Republice Populare Române, 1953, p. 132.

10. Dumitru Stan, „Război Blestemat” Editura „Cetatea Doamnei”, Piatra Neamț 2009, p. 169-170.

MEMORIALUL „SFÂNTA CRUCE,, 1944 RIDICAT LA MĂNĂSTIREA „ÎNĂLȚAREA SFINTEI CRUCI” DIN COM. BRUSTURI, JUD. NEAMȚ, ÎN CINSTEA EROILOR DIN AL DOILEA RAZBOI MONDIAL

HOLY CROSS MEMORIAL OF 1944. ERECTED AT THE ELEVATION OF THE HOLY CROSS CHURCH IN BRUSTURI, NEAMT COUNTY, IN THE MEMORY OF THE HEROES OF WORLD WAR TWO

Abstract: This paper details the construction of the memorial at the Erection of the Holy Cross Monastery in the Neamt County in honor of the fallen Romanian soldiers. They fought against the Soviet invasion in Romania in 1944.

Keywords: Holy Cross Memorial, World War Two, War heroes, Neamt county, 1944.

NOTE

[1] Stareț al Mănăstirii Sfintei Cruci.

[2] Academia Republicii Populare Române, Documente privind istoria României, veacul XVI, A. Moldovei vol I 1501-1550, Ed. Academiei Republice Populare Române. 1953, p.132.

[3] Ibidem

[4] Serafim Ionescu, Dicționar Geografic al județului Suceava, Stabilimentul Grafic J. V. Socecu, București, 1894, p.58.

[5] Ibidem

[6] Ibidem

[7] Dosar Nr. 35 “Jurnal de operații - Original-” F.26 Nr. 1703 fila 259

[8] Jurnal de operații”(Registru Istoric) al Armatei a IV-a din 01.07.1994 - 30.07.1994 F.4 Nr. 220

[9] Dosar Nr. 35 “Jurnal de operații - Original-” F.26 Nr. 1703 fila 20